

การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDGs Localization)
ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย
The Sustainable Development Goals (SDGs) implementation of
Department of Local Administration at local level.

มุดต์ชชีร์ สลาตาโอะ ¹

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ ²

ดร.ศิริรักษ์ นิต์ศน์เอก ³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDGs Localization) และศึกษาปัญหา/อุปสรรค ในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ข้าราชการในสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จำนวน 5 คน ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDG Localization) ตั้งแต่ระดับผู้กำหนดนโยบาย และผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า

1. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้บูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับ SDGs ให้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมหรือสภาพปัญหาในบริบทของพื้นที่ เพื่อเชื่อมโยงประยุกต์ใช้ SDGs เข้ากับกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความแตกต่างในเชิงบริบทพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถที่จะติดตามและประเมินผลความคืบหน้าการขับเคลื่อน SDGs ตามชี้วัดรายเป้าหมายของ SDGs ได้ เนื่องจาก ตัวชี้วัด SDGs บางตัวไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในบริบทพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำสำคัญ : การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่

1 นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2 อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

3 ประธานกรรมการการสอบค้นคว้าอิสระ

Abstract

The research has purpose to driven for the Sustainable Development Goals (SDGs) and learning about issue at local level from department of local administration. Key informants are the totals 5 official from Department of local administration who are relate on SDGs localization by making public policy to practice, the semi-structured interview is the tool for searching data in this research.

The result showed that:

1. Department of Local Administration has integrated with public sector, Private sector, Civil society and Government sector to raise awareness on SDGs Localization. Department of Local Administration give on opportunity to all of sector for exchange and analyze to local issues it can apply to make SDGs in local area.

2. The area of each Local Administrative Organization is very difference. It is difficult assessment by SDGs indicators because it is not consistent with the issues of local area.

KEYWORDS: Sustainable Development Goals Localization

บทนำ

ในคราวการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ ครั้งที่ 70 (The 70th session of the United Nations General Assembly) เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2558 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาตินครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวม 193 ประเทศ ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (The 2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลก เพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (No one Left behind) ภายใน ค.ศ. 2030 โดยกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกัน โดย SDGs ประกอบด้วย 17 เป้าหมาย และ 169 เป้าหมายย่อย (SDG Targets) สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 5 มิติ คือ มิติการพัฒนาคน มิติสิ่งแวดล้อม มิติเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง มิติสันติภาพและความยุติธรรม และมิติความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา และกำหนดให้มี 247 ตัวชี้วัด เพื่อใช้ติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนา (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

ในบริบทของประเทศไทยนั้น เมื่อปี พ.ศ. 2558 รัฐบาลของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) (สำนักงานราชกิจจานุเบกษา, 2563) เพื่อขับเคลื่อน

พันธกิจตาม SDGs ให้เกิดเป็นรูปธรรมภายในปี พ.ศ. 2573 ตามที่รัฐบาลไทยได้ร่วมลงนามไว้กับองค์การสหประชาชาติ โดยมีเป้าหมาย 3 ประการ คือ การเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) ความครอบคลุมทางสังคม (social inclusion) และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (environmental protection) และประเทศไทยได้กำหนดแผนการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับประเทศไทย (Thailand's SDG Roadmap) ซึ่งครอบคลุมการดำเนินการหลักใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างการตระหนักรู้ 2) การเชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนกับแผน 3 ระดับของประเทศ 3) กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืน 4) การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 5) ภาวการณ์พัฒนา สนับสนุนความร่วมมือกับทุกภาคส่วน และ 6) การติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

การดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมาย นอกจากต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนแล้ว ยังต้องมีการดำเนินการทั้งในระดับประเทศ ระดับชุมชนและท้องถิ่นที่เข้มแข็ง โดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2559 เห็นชอบให้กระทรวงมหาดไทยมีกลไกการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ ซึ่งการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่เป็นการดำเนินการจากล่างขึ้นบน เพื่อให้บรรลุ SDGs ในระดับรัฐบาลท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เข้าร่วมในกระบวนการวางแผนอย่างเข้มข้น ตรวจสอบการดำเนินการ ตลอดจนกำหนดแนวทางการขับเคลื่อน เพื่อให้บรรลุ SDGs ที่สอดคล้องกับบริบทและความท้าทายของพื้นที่ ประกอบกับผลการสำรวจความต้องการขับเคลื่อน SDGs ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ภาคกลาง และภาคเหนือมีการดำเนินโครงการ/กิจกรรมที่สอดคล้องกับ SDGs มากที่สุด ซึ่งเมื่อลงในรายละเอียดของจังหวัดพบว่า ในพื้นที่ภาคกลางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรีมีการดำเนินโครงการ/กิจกรรมที่สอดคล้องกับ SDGs มากที่สุด และในส่วนของพื้นที่ภาคเหนือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่มีการดำเนินโครงการ/กิจกรรมที่สอดคล้องกับ SDGs มากที่สุด (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2566) ดังนั้น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในฐานะหน่วยงานส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการนำ SDGs ไปปฏิบัติในระดับพื้นที่ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถบรรลุเป้าหมาย SDGs ที่อยู่ในสถานะท้าทายตามรายงานการศึกษาและประเมินความก้าวหน้าในการขับเคลื่อน SDGs ทั้ง 5 เป้าหมายได้อย่างแน่นอน (Sustainable Development Solutions Network, 2565)

ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดนนทบุรี ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงทิศทางการดำเนินการในประเด็นดังกล่าว ตลอดจนศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้สามารถนำไปแก้ไข ปรับปรุงหรือพัฒนาแนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ของกรมส่งเสริม

การปกครองท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเหมาะสมกับบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่หน่วยงานต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDGs Localization) ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรค ในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDGs Localization) ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

ขอบเขตการวิจัย

1. ด้านเวลา : ข้อมูลการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ถึงปัจจุบัน
2. ด้านพื้นที่ : เก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (ส่วนกลาง) และสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด (ส่วนภูมิภาค) ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดเชียงใหม่
3. ด้านผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) :
 - (1) ข้าราชการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ปฏิบัติหน้าที่ ณ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (ส่วนกลาง) ได้แก่ ผู้อำนวยการกองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น เจ้าหน้าที่กลุ่มงานวิชาการและวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่กองยุทธศาสตร์และแผนงาน
 - (2) ข้าราชการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ปฏิบัติหน้าที่ ณ สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี และจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และนักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงแนวทางการดำเนินการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDGs Localization) ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
2. ทราบถึงปัญหา/อุปสรรค ในการดำเนินการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDGs Localization) ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Public Policy Implementation) คือ กระบวนการที่อาศัยกลไกทางการบริหาร มาทำให้นโยบายถูกปฏิบัติหรือดำเนินงานอย่างจริงจังโดยองค์การที่รับผิดชอบให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งการนำนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติจะมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ฝ่ายการเมือง (Politics) 2) ระบบราชการ (Bureaucracy) 3.) ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Bureaucrats) 4) ผู้ได้รับผลจากนโยบาย (People affected by policy) โดยมีตัวแบบทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้ (สัญญา เคนาภูมิ, 2562)

1. ตัวแบบทางการเมือง (Political Model) ความสำเร็จของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เกิดจากความสามารถของผู้เล่น หรือบุคคลที่เป็นตัวแทนขององค์การ กลุ่มหรือสถาบัน และความสัมพันธ์ กับปัจจัยภายนอกองค์การ ซึ่งจุดเด่น คือ การบริหารความขัดแย้งการแสวงหาผู้สนับสนุนหรือการยอมรับ การโฆษณาชวนเชื่อ การรู้จักสร้างเงื่อนไขและหาข้อต่อรองในการจัดสรรทรัพยากร ทั้งระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงาน ตลอดจนองค์การต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (สัญญา เคนาภูมิ, 2562)

2. ตัวแบบทางกระบวนการของระบบราชการ (Bureaucratic Process Model) อำนาจขององค์การ ไม่ได้อยู่ในตำแหน่งทางรูปนัย แต่อำนาจที่แท้จริง จะอยู่กระจัดกระจายทั่วไปในองค์การ การนำนโยบาย ไปปฏิบัติขึ้น ขึ้นอยู่กับระดับความเข้าใจสภาพความเป็นจริงในการให้บริการของผู้กำหนดนโยบายและระดับ การยอมรับนโยบายเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ประจำวันของผู้ปฏิบัติ ซึ่งจุดเด่นคือ อำนาจการใช้วิจารณ์ญาณ ของผู้ปฏิบัติงาน (วรเดช จันทรศร, 2539)

3. ตัวแบบการวิเคราะห์หน่วยงานในระดับล่างและข้าราชการระดับพื้นฐาน (Backward Mapping or Bottom up Perspective Model) การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติต้องมุ่งความสนใจหรือความเอาใจใส่ไปที่ กลุ่มบุคคลที่มีส่วนรับผิดชอบของการทำให้เกิดผลลัพธ์เกิดขึ้นมากกว่า เนื่องจากการกำหนดเป้าหมายของ นโยบายจะเป็นเรื่องของผู้ที่มีหน้าที่ในการตัดสินใจ ดังนั้น จึงต้องให้ความสำคัญกับหน่วยงานในระดับล่าง และข้าราชการระดับพื้นฐานเป็นสำคัญ (สัญญา เคนาภูมิ, 2562)

แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นแนวคิดของประชาธิปไตยแบบผู้แทน ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง มิใช่เพียงผ่านการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมีความเกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจและทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมกันอันมี ผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและวิธีการให้ประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมหมายถึงการที่อำนาจในการตัดสินใจ ไม่ควรจะเป็นของคนกลุ่มน้อย แต่ควรจะเป็น ของประชาชนที่จะได้มีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม ซึ่งหลักการของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมคือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรอย่างเท่าเทียม 2) อำนาจในการตัดสินใจ และการจัดสรรทรัพยากรนั้นจะต้องส่งผลต่อชีวิตของประชากร 3) เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของ ประชาชน 4) มีความยืดหยุ่น 5) การมีส่วนร่วมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และ 6) ประชาชนสามารถ เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และกระบวนการทางนโยบายและกระบวนการยุติธรรมได้ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2562)

ระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ทศนะคติ และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากจะช่วยให้ การตัดสินใจของผู้เสนอโครงการหรือรัฐบาลมีความรอบคอบ และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของ ประชาชนมากยิ่งขึ้นแล้ว ยังเป็นการควบคุมการบริหารงานของรัฐบาลให้มีความโปร่งใส (Transparency)

ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน (Responsiveness) และมีความรับผิดชอบหรือสามารถตอบคำถามของประชาชนได้ (Accountability) อีกด้วย (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2562)

แนวคิดเรื่องความรู้ (Knowledge) และความเข้าใจ (Understanding)

ความรู้ หมายถึง สิ่งใหม่ ๆ ที่ได้เรียนรู้จากรื่องราวหรือบทเรียนต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ในด้านต่าง ๆ และสามารถทำให้ผู้รับสารมีความรู้เพิ่มขึ้น ซึ่งความรู้ประกอบไปด้วยข้อเท็จจริง ความคิดเห็น หลักการ รูปแบบกรอบความคิด นอกจากนี้ ความรู้เป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ได้ในทุก ๆ ที่ตลอดเวลา สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์กับตัวเองและหน่วยงานต่อไปได้ (Bloom, 2562)

ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถที่สูงกว่าความรู้ โดยต้องมีการตีความ แปลความ หรือการขยายความองค์ความรู้ที่ได้รับมา ซึ่งความเข้าใจเป็นขั้นตอนสำคัญของการสื่อความหมาย โดยอาศัยความสามารถทางสมองและทักษะ สำหรับพฤติกรรมความเข้าใจสามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การแปลความ (translation) 2) การตีความ (interpretation) และ 3) การสรุปอ้างอิง (ศิพล รื่นใจชน, 2549)

ในปัจจุบันนี้ คำว่า “ความรู้ ความเข้าใจ” มักเป็นคำที่มักถูกนำมาใช้คู่กันในสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงมักถูกนำมาใช้เป็นผลสัมฤทธิ์สำหรับการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ในศาสตร์ด้านต่าง ๆ เนื่องจากความรู้ ความเข้าใจเป็นการทำความเข้าใจถึงเรื่องราว ข้อเท็จจริง รายละเอียดต่าง ๆ ที่เคยมีประสบการณ์หรือพบเจอ ตลอดจนความสามารถของผู้รับสาร ในการนำความรู้ที่เก็บรวบรวมมาใช้ ดัดแปลง อธิบาย หรือนำไปปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างมีเหตุผล

หนังสือราชการ

หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0810.3/ว 6086 ลงวันที่ 19 สิงหาคม 2565 เรื่อง ชักซ้อมแนวทางปฏิบัติการใช้แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดทำบริการสาธารณะหรือกิจกรรมสาธารณะ สรุปลสาระสำคัญได้ว่า การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นจะต้องมีความเชื่อมโยงของยุทธศาสตร์ในภาพรวม (Strategy linkage) ความเชื่อมโยงในเชิงยุทธศาสตร์ที่เชื่อมต่อกันเพื่อให้เกิดภาพรวม (Overview) การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างยุทธศาสตร์ระดับมหภาคกับยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี 2) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 3) การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) 4) แผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด/ภาค 5) ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดและ และ 6) ยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำประเด็นยุทธศาสตร์และหมุดหมายดังกล่าวมากำหนดในแผนพัฒนาท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2565)

หนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ที่ มท 0810.2/ว 4514 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2566 ผลการสำรวจการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับ SDGs พบว่า ร้อยละ 85 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตอบว่ามีการดำเนินโครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับ SDGs ทั้งนี้ การสำรวจระดับความรู้

ความเข้าใจเกี่ยวกับ SDGs พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDGs Localization) อยู่ในระดับที่น้อยโดยส่วนมากจะรู้เพียงแต่ว่า SDGs คืออะไร แต่จะไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการนำ SDGs ไปปฏิบัติในระดับพื้นที่ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2566)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ถวิลวดี บุรีกุล (2562) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเป้าหมายจากสถานศึกษาสองแห่งได้เข้ามีส่วนร่วมในการหยิบยกรายละเอียดที่คิดว่าเป็นปัญหาและจัดทำโครงการแก้ไขปัญหาอุบัติเหตุทางจราจร แต่ทว่าโครงการส่วนใหญ่สอดคล้องกับมาตรการด้านการศึกษาและด้านวิศวกรรม โดยยังขาดโครงการที่ดำเนินการสอดคล้องกับ SDGs ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการขยายผลและส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในวงกว้างไปยังกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ โดยมีการเชื่อมโยงกับ SDGs

ปณณ อนันนภิบุตร (2561) ผลการศึกษาพบว่า อุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินการเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมาย (Goal) และเป้าประสงค์ (Target) ของ SDGs ที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงการคลังคือ กลไกการบริหารจัดการของภาครัฐ การใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงและหลากหลาย การขาดการบูรณาการในการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หรือระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกันเองก็ตาม การดำเนินงานร่วมกันระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่น และอุปสรรคด้านงบประมาณ เนื่องจากรัฐบาลไม่สามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการเก็บภาษีจากกลุ่มนายทุนและคนรวย และอุปสรรคของประสิทธิภาพการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งปัญหาด้านทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยที่ขาดความเอาใจใส่ต่อการแสวงหาความรู้เท่าที่ควร โดยเฉพาะความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ หรือความต้องการที่คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ สนับสนุนนวัตกรรม

กรกิต ชุ่มกรานต์ (2560) ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีความพร้อมทางด้านกฎหมาย แนวนโยบาย ปฏิบัติในระดับชาติในการขับเคลื่อนเป้าหมายที่ 5 ของ SDGs แต่ทว่ายังขาดกลไกในการกำกับติดตามที่มีประสิทธิภาพในประเด็นนี้ หากประเทศไทยสามารถพัฒนาระบบกลไกในการกำกับติดตามที่ดีแล้ว ประเทศไทยจะสามารถบรรลุเป้าหมายที่ 5 ได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งปัญหาที่พบในการศึกษาสถานภาพของเป้าประสงค์นี้ คือข้อมูลเกี่ยวกับสตรีในแต่ละด้าน มีการจัดเก็บอยู่หลายหน่วยงาน ไม่มีการประสานงานเพื่อรับผิดชอบรวบรวมข้อมูล และข้อมูลสถิติต่าง ๆ ก็ไม่มีความต่อเนื่อง

เสถียร ฉันทะ (2560) ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีสถานการณ์ที่ดีเกี่ยวกับการที่จะบรรลุเป้าหมาย 2 ของ SDGs เนื่องจากการดำเนินงานของประเทศโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาการยุติความหิวโหย การสร้างหลักประกันด้านความมั่นคงทางอาหาร การยกระดับภาวะโภชนาการและการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานของประเทศไทยที่มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาต่าง ๆ ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) แผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) และแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงต่าง ๆ ที่นำเอากรอบ

ตามแนวทางการพัฒนาของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) แผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ไปปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถบรรลุ SDGs ในเป้าหมายที่ 2 ควรที่จะมุ่งเน้นการดำเนินการแบบบูรณาการจากทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และการสร้างทางเลือกการพัฒนาที่ยั่งยืน” และการปรับปรุงตัวบทกฎหมายเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ สามารถดำเนินการได้อย่างทันสมัยสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลก (Globalization)

นพวรรณ มาดารัตน์ (2562) ผลการศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนการดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลในตัวของ SDGs นั้น ไม่สามารถดำเนินการเพียงแต่ในส่วนของกระทรวงสาธารณสุขเท่านั้น การขับเคลื่อนมีความเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งตรงกับจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของ SDGs ที่มุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาในบริบทของความเชื่อมโยงอย่างสอดคล้องกันทั้ง 17 เป้าหมายของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ศึกษาใช้การวิจัยในรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ในศึกษาในลักษณะภาคสนาม (Field study) ที่อาศัยการศึกษาประเภทกรณีศึกษาเดี่ยว (Single case study) รวมถึงการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสาร (Document study) เนื่องจากเป็นวิธีการศึกษาที่แสวงหาความรู้หรือความจริงเชิงประจักษ์ ที่มีขอบเขตเฉพาะเจาะจง ณ ช่วงเวลานั้นๆ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) คือ 1) ข้าราชการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ปฏิบัติหน้าที่ ณ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (ส่วนกลาง) ได้แก่ ผู้อำนวยการกองพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น เจ้าหน้าที่กลุ่มงานวิชาการและวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่กองยุทธศาสตร์และแผนงาน 2) ข้าราชการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นที่ปฏิบัติหน้าที่ ณ สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดนนทบุรี และจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ นักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการพิเศษ และนักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นชำนาญการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) และทุติยภูมิ (Secondary data) ดังนี้

(1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้หลักการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure interview) โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ศึกษาด้วยตนเองผ่านการถามตอบโดยตรงแบบเผชิญหน้า (Face-to-face interview) ด้วยแนวคำถามอย่างกว้าง ๆ ที่ออกแบบไว้ล่วงหน้า โดยคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์นั้น สามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ในเวลานั้น

(2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเชิงเอกสาร (Document research) ผ่านบทความวิชาการ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูล

ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยมากที่สุด นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย วิเคราะห์ และสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล

งานวิจัยนี้ มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้ ดังนี้

(1) ด้านข้อมูล (Data triangulation) เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากแต่ละกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

(2) ด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับข้อมูลที่รวบรวมผ่านบทความวิชาการ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อนำมาพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมในรูปแบบพรรณนา โดยมีขั้นตอน ดังนี้

(1) ถอดเทปการสัมภาษณ์และสรุปประเด็นสำคัญ

(2) ศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมจากบทความวิชาการ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อเรียบเรียงข้อมูล วิเคราะห์ และสรุปประเด็นสำคัญในเชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

(3) ผู้ศึกษาเรียบเรียงข้อมูลและสรุปประเด็นสำคัญทั้งหมด จากนั้นดำเนินการปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้หรือเพิ่มเติมข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

(4) ผู้ศึกษาดำเนินการปรับแก้ในงานวิจัยตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลการศึกษาการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDGs Localization) ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจงกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีแนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ ดังนี้

1.1 การเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับ SDGs

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ดำเนินการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ SDGs ให้ข้าราชการในสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และข้าราชการ/พนักงานส่วนท้องถิ่น โดยกระบวนการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจดังกล่าว กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้ดำเนินการตั้งแต่การจัดอบรมในรูปแบบออนไลน์ การลงพื้นที่จัดการอบรมในระดับกลุ่มจังหวัด ตลอดจนการประชาสัมพันธ์สื่อความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ SDGs บนเว็บไซต์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบหนังสือราชการเพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานต่อไป ซึ่งการดำเนินการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ SDGs ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีได้จำกัด เพียงบุคลากรในสังกัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงเท่านั้น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นยังดำเนินการ

เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ SDGs ให้แก่คณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำ SDGs ไปบูรณาการในการจัดทำหรือทบทวนแผนต่าง ๆ ตามกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อไป ทั้งนี้ กระบวนการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ SDGs ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีการบูรณาการร่วมกับหลายภาคส่วนในการดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ SDGs ให้แก่หน่วยงานในระดับพื้นที่ของประเทศไทย อาทิ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) และสหภาพยุโรป (EU) เป็นต้น

1.2 การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่

การขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้นำแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวริเริ่มตั้งแต่วิธีการสร้างการรับรู้ (Awareness) เกี่ยวกับ SDGs เมื่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ SDGs แล้ว ในกระบวนการต่อไปคือ การจัดรูปแบบให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน (Alignment) โดยให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการดำเนินการขับเคลื่อน SDGs ร่วมกัน เพื่อให้แผนงานดังกล่าวตอบสนองต่อบริบทพื้นที่และภาคกิจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ในกระบวนการสุดท้ายคือ การดำเนินการ (Action) ขับเคลื่อน SDGs ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม ส่งเสริมให้เกิดการยอมรับและพัฒนาท้องถิ่นอย่างทั่วถึง จากแผนการดำเนินงานที่ได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบ (Accountability) ให้แก่ทุกภาคส่วนการร่วมกันขับเคลื่อน SDGs และก่อให้เกิดความปรารถนาอันแรงกล้า (Ambition) ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมส่งผลให้เกิดแรงผลักดันในการขับเคลื่อน SDGs ให้บรรลุตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยสหประชาชาติ ซึ่งกระบวนการสำคัญในการนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่คือ การบูรณาการการทำงานร่วมกับส่วนราชการอื่นในพื้นที่ และองค์กรที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อร่วมกันขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่

1.3 การบูรณาการเชื่อมโยงแนวคิด SDGs เข้ากับแผนพัฒนาท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการนำ SDGs ไปบูรณาการร่วมกับแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยได้กำหนดแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการระบุในแผนพัฒนาท้องถิ่นให้ชัดเจนว่าแผนงาน โครงการ/กิจกรรม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของ SDGs ข้อใด ซึ่งได้มอบหมายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดให้การสนับสนุนและข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนอย่างยั่งยืน โดยนำข้อมูลยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) แผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด/ภาค ยุทธศาสตร์การพัฒนาของ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด มาปรับใช้ในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสอดคล้องในทิศทางเดียวกันกับเป้าหมายการพัฒนาของประเทศ ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการบรรลุซึ่ง SDGs ภายในกรอบระยะเวลาที่สหประชาชาติ (UN) กำหนดนั้น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนดให้มีการบูรณาการแผนพัฒนา 3 ระดับด้วยกัน ภายใต้แนวคิด One Plane โดยมีเป้าหมายเพื่อให้การจัดทำแผนทุกระดับมาจากปัญหาความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งการดำเนินการ One Plan ทำให้แนวทางการขับเคลื่อน SDGs ของประเทศไทยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เนื่องจากในระดับแผนชั้นที่ 1 ของประเทศอย่างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนชั้นที่ 2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 13 มีการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินการเพื่อให้ประเทศไทยสามารถบรรลุเป้าหมาย SDGs ของสหประชาชาติ

2. ผลการศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDGs Localization) ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์แบบเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ดังนี้

2.1 ไม่มีการติดตามประเมินผลการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ดำเนินการตามแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการเชื่อมโยงกรอบแนวคิด SDGs เข้ากับแผนพัฒนาท้องถิ่นแผนงาน โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น จึงทำให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นไม่สามารถที่จะติดตามความก้าวหน้าของการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมเมื่อการดำเนินการขับเคลื่อน SDGs ดังกล่าวไม่สามารถที่จะติดตามได้ ย่อมส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงานให้ลุล่วงตามกรอบระยะเวลาที่สหประชาชาติกำหนดได้ เนื่องจากเกิดปัญหาในการควบคุมทิศทางการขับเคลื่อน SDGs ในประเทศไทย นอกจากนี้ การประเมิน ผลการดำเนินงานจะช่วยให้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถมองเห็นได้ว่ามีการดำเนินการเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร เมื่อไม่สามารถที่จะติดตามและประเมินผลการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ได้ส่งผลให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นไม่สามารถที่จะได้รับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงและการตัดสินใจต่อการวางแผนแนวทางการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ต่อไปได้

2.2 ความแตกต่างในเชิงบริบทพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกันในหลากหลายมิติทั้งขนาดพื้นที่ งบประมาณ บุคลากร ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ กล่าวคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งทั้งด้านงบประมาณ ด้านพื้นที่ และด้านบุคลากร จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าวสามารถดำเนินการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ทั้งนี้ ความแตกต่างในเชิงบริบทของพื้นที่ดังกล่าวมิได้จำกัดเพียงในมิติข้างต้นเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงมิติการบริหารจัดการอีกด้วย โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผู้บริหารตระหนักหรือมีความรู้

ความเข้าใจเกี่ยวกับ SDGs องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นก็จะสามารถขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน เนื่องจากการขับเคลื่อน SDGs จะถูกผนวกเข้าไว้กับนโยบายตลอดจนแผนงานโครงการต่าง ๆ ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ ความแตกต่างในเชิงบริบทพื้นที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการขับเคลื่อน SDGs ตามตัวชี้วัดรายเป้าหมายของ SDGs เนื่องจาก ตัวชี้วัด SDGs บางตัวไม่สอดคล้องกับปัญหาของบริบทพื้นที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบสูงประสบปัญหาภัยแล้งทำให้ต้องมีการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำเอาไว้ใช้ในยามเกิดภาวะแห้งแล้ง ซึ่งทำให้การขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถที่จะดำเนินการโดยยึดตัวชี้วัด SDGs เป็นแนวทางหลักในการดำเนินงานได้

สรุปผลการวิจัยและการอภิปราย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDGs Localization) ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย สามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยและเชื่อมโยงความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

1. การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDGs Localization) ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

1. 1 การเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับ SDGs ผลการวิจัยพบว่า กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ดำเนินกิจกรรมฝึกอบรมทั้งในรูปแบบ Onsite และ Online ตลอดจนการประชุมสัมมนาเพื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับ SDGs ให้แก่ เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความรู้ ความเข้าใจในการนำ SDGs ไปปฏิบัติในระดับพื้นที่ต่อไป ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าในการเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับ SDGs ได้มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการดำเนินการในรูปแบบการบูรณาการ เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับกับแนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติตัวแบบทางกระบวนการของระบบราชการ (Bureaucratic Process Model) กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นขึ้นอยู่กับระดับความเข้าใจสภาพความเป็นจริงในการให้บริการของผู้กำหนดนโยบายและระดับการยอมรับนโยบายเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ประจำวันของผู้ปฏิบัติ

ดังนั้น ในการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับ SDGs เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ SDGs และสามารถที่จะนำกรอบแนวคิด SDGs ไปปฏิบัติในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในการวิจัยครั้งนี้ผลการวิจัยได้ชี้ว่าการเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับ SDGs สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.2 การนำแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ดำเนินการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมในการบูรณาการขับเคลื่อน

SDGs ในระดับพื้นที่ ตั้งแต่กระบวนการสร้างการรับรู้ (Awareness) การจัดรูปแบบให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน (Alignment) และการดำเนินการ (Action) ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน SDGs ตั้งแต่ระดับการระดมความคิด การวางแผน ไปจนถึงการปฏิบัตินั้น จะทำให้แนวทางการดำเนินการขับเคลื่อน SDGs สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และภารกิจการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม กล่าวโดยสรุปได้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครอง การกระจายอำนาจและทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน และการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบาย นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ถวิลวดี บุรีกุล (2562) ว่า การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมตั้งแต่กระบวนการเสนอความคิดเห็น ไปจนถึงการดำเนินโครงการจะทำให้การดำเนินการดังกล่าวประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ในการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ จำเป็นต้องให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมตามแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ในการจัดทำแผนการดำเนินการขับเคลื่อน SDGs ตลอดจนการวิเคราะห์ (Analysis) แบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นวิธีการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมศึกษาวิเคราะห์ ทั้งสภาพปัญหา อุปสรรค โอกาส จุดเด่น และจุดด้อยของพื้นที่ที่มีความหลากหลายจากทุกภาคส่วน และในการวิจัยครั้งนี้ผลวิจัยได้ชี้ว่า การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน SDGs จะทำให้การดำเนินการดังกล่าวสามารถตอบสนองต่อทุกภาคส่วนได้อย่างเป็นธรรมโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (No One Left Behind)

1.3 การบูรณาการเชื่อมโยงแนวคิด SDGs เข้ากับแผนพัฒนาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้กำหนดแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำ SDGs ไปบูรณาการร่วมกับแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยการจัดทำแผนในระดับท้องถิ่นนั้นจะต้องสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแผนในระดับประเทศ กลุ่มจังหวัด จังหวัด และอำเภอภายใต้แนวคิด One Plane เพื่อให้การจัดแผนเป็นไปในลักษณะ Bottom - Up ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการนำแนวคิด SDGs ไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นนั้นในระดับพื้นที่จำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดให้มีผู้ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษา และคำแนะนำแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติตัวแบบการวิเคราะห์หน่วยงานในระดับล่างและข้าราชการระดับพื้นฐาน (Backward Mapping or Bottom up Perspective Model) กล่าวโดยสรุปได้ว่า การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติต้องมุ่งความสนใจหรือความเอาใจใส่ไปที่กลุ่มบุคคลที่มีส่วนรับผิดชอบของการทำให้เกิดผลลัพธ์เกิดขึ้นมากกว่า เนื่องจากการกำหนดเป้าหมายของนโยบายจะเป็นเรื่องของผู้ที่มีหน้าที่ในการตัดสินใจ ดังนั้น จึงจึงให้ความสำคัญกับหน่วยงานในระดับล่างและข้าราชการระดับพื้นฐานเป็นสำคัญ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ในการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ จำเป็นที่จะต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการนำกรอบแนวคิด SDGs ไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และแผนงานการดำเนินโครงการ/

กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในงานวิจัยครั้งนี้ผลการวิจัยได้ชี้ว่า กระบวนการขับเคลื่อน SDGs ให้ประสบผลสำเร็จจำเป็นต้องให้แนวทางการขับเคลื่อนสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันในทุก ระดับทั้งระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด ระดับกลุ่มจังหวัด และระดับประเทศ โดยจะต้องเริ่มจากล่างขึ้นบน Bottom – Up

2. ปัญหา/อุปสรรคในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับพื้นที่ (SDGs Localization) ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

2.1 ไม่มีการติดตามประเมินผลการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีการกำหนดตัวชี้วัดของ SDGs อย่างชัดเจนในแผนพัฒนาท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถที่จะมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินการตามตัวชี้วัดแต่ละเป้าหมายที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิด SDGs ได้ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กรกิต ชุ่มกรานต์ (2560) ว่า ประเทศไทยมีความพร้อมทางด้านกฎหมาย แนวนโยบายปฏิบัติในระดับชาติในการดำเนินการขับเคลื่อน SDGs ในเป้าหมายที่ 5 แต่ยังคงขาดกลไกในการกำกับติดตามที่มีประสิทธิภาพ หากประเทศไทยสามารถพัฒนาระบบกลไกในการกำกับติดตามที่ดีแล้ว ประเทศไทยจะสามารถบรรลุเป้าหมายที่ 5 ได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด

ดังนั้น การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีการกำหนดความเชื่อมโยงเป้าหมายของ SDGs เข้ากับแผนงาน โครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นปัญหาและอุปสรรคของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในการที่จะติดตามและประเมินผลความก้าวหน้าในการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่

2.2 ความแตกต่างในเชิงบริบทพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งทั้งด้านงบประมาณ ด้านพื้นที่ ด้านบุคลากร ตลอดจนผู้บริหารท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญในการนำ SDGs ไปปฏิบัติในพื้นที่ จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าวสามารถดำเนินการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างในเชิงบริบทพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมิได้ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการขับเคลื่อน SDGs เพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงปัญหาในการวัดความคืบหน้า การขับเคลื่อน SDGs ตามตัวชี้วัดรายเป้าหมายของ SDGs อีกด้วย เพราะตัวชี้วัด SDGs บางตัวไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาหรือบริบททางกายภาพของพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวมีความแตกต่างจากผลการวิจัยของ ปันณ์ อนันอภิบุตร (2561) ว่า อุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินการเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมาย (Goal) และเป้าประสงค์ (Target) ของ SDGs ที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงการคลัง คือ กลไกการบริหารจัดการของภาครัฐ การใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงและหลากหลาย การขาดการบูรณาการในการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและและเอกชน หรือระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกันเองก็ตาม การดำเนินงานร่วมกันระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่น และอุปสรรคด้านงบประมาณ

ดังนั้น ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่มิได้จำกัดเพียงมิติด้านความรู้ ความเข้าใจ การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการติดตามและประเมินผลเพียงเท่านั้น แต่ปัญหา

และอุปสรรคในการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ที่ยังรวมถึงความแตกต่างเชิงบริบทพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกด้วย และในการวิจัยครั้งนี้ได้ชี้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน ดังนั้น การขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่จึงไม่สามารถที่จะดำเนินการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันหมดได้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบูรณาการขับเคลื่อน SDGs ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่

2. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรมีการกำหนดนโยบายในการติดตามและประเมินผลความก้าวหน้าในการดำเนินการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดทำฐานข้อมูลสำหรับให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรายงานความคืบหน้าในการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการนำ SDGs ไปปฏิบัติในระดับพื้นที่

2. ควรมีการศึกษาถึงแนวทางการร่วมมือในการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

1. ดร. ถวิลวดี บุรีกุล นางสาวนิตยา โพธิ์นอก ดร. เลิศพร อุทุมพงษ์ และ นายสมบัติ หวังเกษม. (2562). การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs): กรณีศึกษาการใช้แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มเยาวชนไทยเพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยทางถนน. สถาบันพระปกเกล้า
2. ปันณ์ อนันอภิบุตร. (2561). การพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการออกแบนโยบายของกระทรวงการคลัง. สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง.
3. ดร. กรกิต ชุ่มกรานต์ และคณะ. (2560). การสำรวจสถานะเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทประเทศไทยและทางเลือกมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ สังคม และกฎหมาย ในเป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สตรีและเด็กหญิง (Gender Equality). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
4. เสถียร ฉันทะ และคณะผู้วิจัย. (2560). การสำรวจสถานะเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทประเทศไทยและทางเลือกมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ สังคม และกฎหมาย ในเป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหยบรรลุเป้าหมายความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการที่ดีขึ้น และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
5. นพวรรณ มาดารัตน์. (2562). การวิเคราะห์ตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านสาธารณสุขในระดับพื้นที่. กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข.

6. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558. (6 มิถุนายน 2558). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 132 ตอนพิเศษ 131 ง.
7. กระทรวงมหาดไทย. (2565). หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0810.3/ว 6086 ลงวันที่ 19 สิงหาคม 2565 เรื่อง ชักซ้อมแนวทางปฏิบัติการใช้แผนพัฒนาท้องถิ่นของ อบท. เพื่อจัดทำบริการสาธารณะหรือกิจกรรมสาธารณะ.
8. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2566). หนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ที่ มท 0810.2/ว 4514 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2566 เรื่อง ผลการสำรวจความต้องการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.
9. สัญญา เคนาภูมิ และบุรฉัตร จันทร์แดง. (2562). ตัวแบบทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติ. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น, ปี 2562 (ฉบับที่ 1), 1 – 19.
10. ฐิตพล น้อยจาก. (2565). ตัวแบบการนำทฤษฎีนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติ. Journal of Digital Business and Social Sciences, ปี 2565, 1 – 14.
11. ศาตราจารย์ ดร. บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และดร. ถวิลวดี บุรีกุล. (2562). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy). กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า
12. กองพัฒนาคุณภาพ มหาวิทยาลัยมหิดล. (2552). การจัดการความรู้ของหน่วยงานในมหาวิทยาลัยมหิดล. มหาวิทยาลัยมหิดล.
13. ศิพล รื่นใจชน และแคทลียา ทาวะรัมย์. (2549). ความรู้ ความเข้าใจ ในสิทธิของประชาชนเกี่ยวกับธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ศึกษากรณี ประชาชน หมู่ 1 ตำบลท่ามะขาม อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.